

29.1.2007

Dnrot 2342/4/06 ja 3879/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

ESITUTKINTAPÄÄTÖKSEN PERUSTELUT

1 KANTELUT

Kantelija pyysi 12.7.2006 päivätyssä kirjeessään oikeusasiamiestä tutkimaan Lahden kihlakunnan poliisilaitoksen rikosylikonstaapelin menettelyä kantelijan tutkintapyyntöjen käsittelyssä.

Kantelija kertoi jättäneensä vuonna 2006 useita tutkintapyyntöjä poliisille. Hän katsoi, että rikosylikonstaapelin tekemät tutkinnanlopettamispäätökset olivat sekavia ja arvosteli ylipäättään sitä, etteivät hänen tutkintapyyntönsä ole johtaneet toimenpiteisiin. Kantelija epäili, että rikosylikonstaapeli oli tehnyt tutkinnanlopettamispäätökset kiivastuksissaan. - - -

- - -

3 RATKAISU

3.1 Oikeusasiamiehen toimivallasta

Oikeusasiamiehellä ei ole lain mukaan oikeutta tutkia yksityishenkilöiden menettelyä. Hän voi tutkia vain viranomaisten, virkamiesten ja muiden julkista tehtävää hoitavien menettelyä. Tästä syystä oikeusasiamies ei voi myöskään määrätä esitutkinnasta, kun on kysymys yksityishenkilön tekemäksi väitetystä rikoksesta.

Näin ollen en voi määrätä kanteluiden tarkoittamien esitutkintojen aloittamisesta. Minun tehtäviini tässä asiassa kuuluu vain arvioida, ovatko kantelijan arvostelemaat virkamiehet menettelleet lainvastaisesti tai jättäneet velvollisuutensa täyttämättä.

- - -

3.5 Muut kantelijan vuonna 2006 tekemät tutkintapyyntöt

3.5.1

Päätösten lopputulemat

Esitutkintalain 2 §:n mukaan poliisin on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty. Toisaalta, jos jostain tapahtumasta saatavissa olevien tietojen perusteella ei ole syytä epäillä rikosta, ei esitutkintaa saa toimittaa. Syytä epäillä -kynnystä on lain esitöissä (HE 14/1985 s. 16) kuvattu siten, että rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen.

Lain käyttämän ilmaisun ”syytä epäillä” soveltaminen konkreettiseen tapaukseen jättää päätöksentekijälle jonkin verran harkinnanvaraa. Tämä johtuu paitsi käsitteen avoimuudesta ja tulkinnallisesta väljyydestä, myös siitä, että tapausta koskevaa näyttöä (epäilyn perustaa) ei ole mahdollista arvioida ja määrittää täsmällisesti esimerkiksi matemaattisesti. Toki esitutkinnan aloituspäätökselle pitää pystyä esittämään asianmukaiset perusteet. Kuten lainkohta edellyttää, epäilyllä pitää olla syynsä, mikä viittaa siihen, että epäilyn tueksi on olemassa jotakin konkreettista. Ilmoittajan oma käsitys tai hänen ylimalkainen epäilyksensä ei voi olla esitutkinnan aloittamisen perusteena. Pelkkä poliisille tehty rikosilmoitus tai tutkintapyyntö ei siten automaattisesti johda esitutkintaan tai siihen, että jo aloitettu esitutkinta suoritetaan loppuun ja saatetaan syyttäjän syyteharkintaan. Asianosainen ei myöskään voi määrätä, mitä tutkintatoimenpiteitä poliisin tulee suorittaa tai miten poliisin tulee tutkintansa kohdistaa.

Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella katson, että tutkinnanjohtaja (rikosylikonstaapeli) ei ole ylittänyt harkintavaltaansa tai käyttänyt sitä väärin, kun esitutkintoja näissä tapauksissa ei ole aloitettu tai ne on lopetettu saattamatta asioita syyteharkintaan.

3.5.2

Päätösten perustelut

Vaikka katson, että rikosylikonstaapeli ei ole ylittänyt harkintavaltaansa tai käyttänyt sitä väärin, niin päätösten perustelemisen osalta totean seuraavaa.

Perustuslain 21 §:ssä taataan oikeus saada perusteltu päätös. Tämä tarkoittaa käsitykseni mukaan myös esitutkintaa koskevien päätösten osalta sitä, että päätöksestä tulee varsinaisten perustelujen lisäksi käydä selkeästi ilmi, mikä on päätöksen lopputulos ja sen oikeudellinen peruste.

Kaikissa tässä kohdassa tarkoitetuissa rikosylikonstaapelin päätöksissä on se puute, että päätöksen oikeudellista perustetta ei ole mainittu. Se lienee useimmiten ollut esitutkintalain 2 § tai esitutkintalain 43 §. Riittävänä en pidä merkintää ”ETL 2”, Näin on lainkohta nyt puheena olevista päätöksistä mainittu ainoastaan jutun X päätöksessä edes tällä tavoin. Mainittu lyhenne ei käsitykseni mukaan ole yleisesti tiedossa. Päätöksen tulee kaikilta osin olla ymmärrettävä asianosaisille eikä tämäntyyppisiä lyhenteitä tule käyttää.

Rikosylikonstaapelin päätöksistä ei aina käy myöskään selkeästi ilmi päätöksen

lopputulos eli esimerkiksi se, että ”esitutkintaa ei aloiteta” tai että ”esitutkinta lopetetaan” (esim.X). Lisäksi rikosylikonstaapeli on todennut useassa päätöksessä, että tutkinta on keskeytetty. Käytettävissäni olevan aineiston perusteella kysymys on kuitenkin ollut joko siitä, ettei esitutkintaa ole aloitettu tai että se on lopetettu (esim. päätös asiassa Y). Esitutinnan keskeyttäminen on oma toimenpiteensä, jolla on eri perusteet kuin esimerkiksi esitutinnan lopettamisella.

Painotan sitä, että esitutinnan päätöksiä tehtäessä eri ratkaisut eli ”esitutkintaa ei aloiteta”, ”esitutkinta lopetetaan” ja ”esitutkinta keskeytetään” tulee pitää selkeästi erillään. Kullakin on oma soveltamistilanteensa ja oikeudelliset perusteensa.

Lopuksi totean, että olen edellä kohdassa 3.5.1 katsonut, että päätösten lopputulemat (eli se, että esitutkintaa ei aloiteta tai jatketa) ovat sinänsä olleet tutkinnanjohtajalle kuuluvan harkintavallan rajoissa. Silti mielestäni myös ratkaisujen varsinaiset perustelut – esimerkiksi se, minkä tosiseikkojen perusteella on päädytty siihen, ettei asiassa ole rikosta – ovat osin varsin niukat, kuten esimerkiksi poliisiosasto asian Y päätöksen osalta toteaa. Kun näillä seikoilla ei käsitykseni mukaan ole vaikutusta asian lopputulokseen, en katso olevan tarpeellista käsitellä perusteluja edellä todettua yksityiskohtaisemmin.

Yhteenvetona totean, että rikosylikonstaapelin päätöksien perusteluissa ja niiden muotoilussa on ollut selkeästi toivomisen varaa. Apulaispoliisipäällikön selvityksestä käy ilmi, että kysymys lienee osittain poliisilaitoksen organisaatiomuutoksen aiheuttamasta työnkuvan muutoksesta ja siitä, että tutkinnanjohtajina toimivien rikosylikonstaapelien koulutusta ei ole ehditty järjestää. Nytemmin koulutus on aloitettu, mikä onkin perusteltua. Tähänkin nähden pidän riittävänä, että saatan edellä esittämäni käsitykset esitutkintapäätösten perustelemisesta rikosylikonstaapelin tietoon ja myös poliisilaitokselle huomion otettavaksi koulutuksessa.

- - -

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.5.2 esittämäni käsitykset esitutkintapäätösten perustelemisesta rikosylikonstaapelin tietoon ja myös Lahden kihlakunnan poliisilaitoksen tietoon huomioon otettavaksi koulutuksessa.

Muihin toimenpiteisiin kantelut eivät anna aiheutta. Niiden liitteet palautetaan ohessa.